

Documents per a l'organització i la gestió dels centres

Convivència i clima escolar

23/06/2016

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

Índex

Convivència i clima escolar	3
1 Convivència i èxit escolar. Projecte de convivència	3
2 Protocols de centre per a la millora de la convivència	3
3 El centre educatiu acollidor	6
4 L'educació intercultural en un marc de diàleg i de convivència	8
5 Coeducació i promoció de la igualtat de gènere	9
6 Promoció de l'equitat a fi d'evitar qualsevol tipus de marginació	10
7 Normativa d'aplicació (convivència i clima escolar)	10

Convivència i clima escolar

1 Convivència i èxit escolar. Projecte de convivència

L'[article 30.2](#) de la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, exposa que tots els membres de la comunitat escolar tenen el dret a con viure en un bon clima escolar i el deure de facilitar-lo amb la seva actitud i conducta en tot moment i en tots els àmbits de l'activitat del centre. En aquest sentit, el [Decret 102/2010](#), de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius disposa, a l'article 23, que les normes d'organització i funcionament del centre han d'incorporar les mesures de promoció de la convivència.

D'altra banda, la [Llei orgànica 2/2006](#), de 3 de maig, d'educació, estableix que tots els centres han d'elaborar un pla de convivència en el marc del seu projecte educatiu.

El Projecte de convivència és un document que reflecteix les accions que el centre, en aplicació del projecte educatiu i del projecte de direcció vigent, desenvolupa per capacitar tots els alumnes i la resta de la comunitat educativa en les bases que han de permetre l'èxit personal i social i la gestió positiva de conflictes. Aquestes accions poden anar adreçades a la millora del clima a l'aula, al centre o a l'entorn.

El Projecte de convivència és un document dinàmic. La seva elaboració no respon a terminis concrets sinó a la necessitat que es percep col·lectivament amb tota la comunitat educativa.

Són nombroses les pràctiques reeixides, en matèria de convivència, que els centres de Catalunya han anat desenvolupant de manera individual o amb el suport de programes existents.

Per facilitar l'elaboració del Projecte de convivència, el Departament d'Ensenyament posa a l'abast de tots els centres una aplicació informàtica amb instruments de diagnosi, orientacions i recursos. Aquesta aplicació respon a un plantejament global i integral de la convivència mitjançant tres àmbits d'actuació: l'aula, el centre i l'entorn, amb l'objectiu donar continuïtat i coherència educativa a les diverses accions.

D'altra banda, tenint en compte la complexitat dels elements que intervenen en la convivència, l'aplicació delimita l'acció a 16 temes, que responen a tres nivells d'intervenció: valors i actituds, resolució de conflictes i organització de centre.

Els centres públics tenen disponible l'aplicació informàtica al [Portal de centre](#).

Els centres privats, els de titularitat d'altres departaments o els de titularitat municipal tenen disponible l'aplicació informàtica al [Portal de centre d'altres titularitats](#).

2 Protocols de centre per a la millora de la convivència

L'[article 7](#) de la Llei 12/2009, d'educació, estableix que tots els membres de la comunitat escolar tenen el dret a una bona convivència i el deure de facilitar-la.

D'acord amb l'[article 33.2](#) de l'esmentada Llei, cal posar a disposició dels centres els

mitjans necessaris per atendre les situacions de risc d'assetjament escolar.

D'altra banda, l'article 19 del Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius, insta els centres educatius a incorporar mesures per a la promoció de la convivència i dels mecanismes de mediació, així com la definició de les irregularitats en què poden incórrer els alumnes i l'establiment de les mesures correctores d'aquestes irregularitats.

Els centres educatius han de disposar de protocols de centre per a la millora de la convivència, que han de ser aprovats pel consell escolar. Els centres educatius poden adaptar a la seva realitat i necessitats específiques els protocols per a la millora de la convivència del Departament d'Ensenyament. Les mesures i actuacions que se'n derivin s'han d'incorporar en la programació general anual, en les NOFC o en els documents de gestió del centre que es considerin oportuns.

Els protocols per a la millora de la convivència del Departament d'Ensenyament són els següents:

- [Protocol de detecció i intervenció en cas de conflicte greu amb l'alumnat](#)
- [Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament entre iguals](#)
- [Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront el ciberassetjament entre iguals](#)
- [Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i de discriminació](#)

En col·laboració amb altres departaments, també s'han elaborat els protocols següents per a la millora de la convivència:

- [Protocol d'actuació entre els departaments de Benestar Social i Família i d'Ensenyament de detecció, notificació, derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu](#)
- [Protocol de detecció i intervenció enfront dels NGJOV \(Nous Grups de Joves Organitzats i Violents\)](#)
- [Protocol d'actuació entre el Departament de Benestar Social i Família i el Departament d'Ensenyament de l'Administració de la Generalitat de Catalunya per garantir una intervenció coordinada en situacions de conflicte, assetjament escolar o comissió d'una infracció penal denunciada en les quals estiguin implicats menors de catorze anys](#)

Els centres públics tenen disponibles els protocols per a la millora de la convivència al [Portal de centre](#).

Els centres privats, els de titularitat d'altres departaments o els de titularitat municipal tenen disponibles els protocols per a la millora de la convivència al [Portal de centre d'altres titularitats](#).

Els protocols de centre per a la millora de la convivència han de preveure els nivells d'actuació següents:

Àmbit preventiu

En la part preventiva aquests protocols han de recollir el conjunt d'actuacions que el centre porta a terme per desenvolupar els valors i actituds que contribueixen a crear un bon clima escolar i a capacitar tots els alumnes i la comunitat educativa en el foment de la convivència. Les actuacions i mesures recollides en aquest nivell han d'estar orientades a evitar que es produeixin conductes determinades, greument perjudicials per a la convivència.

Els protocols per a la millora de la convivència del Departament d'Ensenyament ofereixen actuacions, estratègies i recursos que els centres educatius poden adaptar segons la seva realitat i necessitats específiques.

Àmbit de detecció i valoració

Els protocols han d'incloure aquells indicadors que permetin, a qualsevol membre de la comunitat educativa, detectar conductes o situacions greument perjudicials per a la convivència. A més, han de recollir els mecanismes de valoració que confirmin o descartin qualsevol sospita de conducta o situació greument perjudicial.

Els protocols per a la millora de la convivència del Departament d'Ensenyament inclouen els indicadors específics que el centre ha de recollir en els protocols de centre per a la millora de la convivència, i que pot completar si ho considera oportú.

Àmbit de notificació o derivació

Els protocols han d'incloure també els mecanismes de notificació o derivació a les instàncies administratives pertinents. Davant de conductes o situacions greument perjudicials per a la convivència els centres educatius han de:

- a. comunicar a la Inspecció d'Educació qualsevol cas d'assetjament, ciberassetjament, d'odi i discriminació, conflicte greu, possible maltractament infantil i adolescent o abús sexual, pertinença o captació d'algun alumne per part de nous grups de joves organitzats i violents (NGJOV) o altres grups amb conductes radicalitzades i violentes, així com qualsevol altra conducta o situació greument perjudicial per a la convivència;
- b. notificar als serveis territorials o al Consorci d'Educació de Barcelona els casos de maltractament infantil i adolescent o abús sexual comesos per personal docent, professionals d'atenció educativa, personal d'administració i serveis o altres professionals que intervinguin en l'àmbit escolar. També cal comunicar a aquestes instàncies la possible pertinença o captació d'un alumne per part de nous grups de joves organitzats i violents (NGJOV) o altres grups amb conductes radicalitzades i violentes;
- c. notificar a la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) els casos de maltractament infantil i adolescent o abús sexual quan es tingui coneixement d'un possible desemparament de l'infant o adolescent, o bé calgui dur a terme accions protectores de forma immediata;
- d. posar en coneixement del Ministeri Fiscal i/o policia de proximitat qualsevol fet

que pugui ser constitutiu de delictes o falta perseguible penalment comès per qualsevol persona de la comunitat educativa en el centre o en relació directa amb la seva activitat.

Així mateix, cal comunicar sempre als serveis socials bàsics qualsevol situació de risc o desemparament d'un infant o adolescent.

Nivell d'intervenció

Aquests protocols han d'incloure així mateix les mesures educatives que es duran a terme davant les faltes o conductes greument perjudicials per a la convivència, per la qual cosa, cal que prevegin:

- les mesures correctores i sancionadores, d'acord amb les normes d'organització i funcionament del centre (NOFC);
- les actuacions educatives i reparadores adreçades a tots els alumnes, tant als implicats en un conflicte (alumnes agressors i alumnes agredits) com a la resta del grup classe (alumnes observadors);
- les mesures d'informació, suport i orientació a les famílies.

Els protocols per a la millora de la convivència publicats pel Departament d'Ensenyament ofereixen actuacions, estratègies i recursos d'intervenció que els centres educatius poden adaptar segons la seva realitat i necessitats específiques.

Cada centre ha de gestionar les situacions potencialment conflictives tenint en compte els criteris pedagògics del seu projecte educatiu i en el marc de la normativa vigent. Pot comptar també amb l'assessorament dels professionals dels serveis educatius i, si escau, de la Inspecció d'Educació. En els casos particularment complexos o que no es puguin resoldre pels canals ordinaris, qualsevol membre de la comunitat educativa pot adreçar-se a la Unitat de Suport a la Convivència Escolar del Departament d'Ensenyament (telèfon 935 516 968 i adreça electrònica info.ensenyament@gencat.cat), que ofereix assessorament telefònic i també presencial en el cas que els serveis territorials ho considerin necessari.

3 El centre educatiu acollidor

L'acollida és el conjunt sistemàtic d'actituds i actuacions que el centre posa en funcionament per guiar la incorporació òptima dels nous membres de la comunitat educativa en la vida i la cultura quotidianes. En aquest sentit l'acollida no ha de ser entesa com un fet puntual, sinó com un procés continu al llarg de tota l'etapa escolar.

Com es recull al document [De l'escola inclusiva al sistema inclusiu. Una escola per a tothom, un projecte per a cadascú](#) (Departament d'Ensenyament, desembre 2015), el desenvolupament de polítiques inclusives en els centres parteix del desenvolupament d'una escola per a tots i totes, que organitzi de manera adequada els recursos per garantir l'atenció a la diversitat des de projectes educatius que considerin l'acollida i la participació dels alumnes i les famílies, i en els quals es planifiquin les mesures i els

suports minimitzant les barreres d'accés amb què es podria trobar qualsevol alumne.

Per crear cultures inclusives és imprescindible un diàleg, permanent i renovat dins l'escola i amb l'entorn, amb la voluntat de promoure una comunitat educativa acollidora i col·laboradora, i que valora tots i cadascun dels alumnes, a la vegada que crea al seu voltant altes expectatives d'èxit.

Els processos d'acollida mereixen una atenció especial dins el projecte de convivència del centre, perquè afavoreixen l'enriquiment de tots els membres del centre: es relacionen, es coneixen, creen vincles i progressen plegats.

L'arribada de famílies d'alumnes amb necessitats educatives especials, de famílies nouvingudes i d'altres en risc d'exclusió social, conjuntament amb la gran mobilitat d'alumnes en els centres, han posat en evidència, també, la importància dels processos d'acollida. Aquests processos d'acollida han d'anar adreçats, per tant, a tots els alumnes, a les famílies, als docents ([article 77](#) de la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació) i al personal d'administració i serveis, fent una atenció especial a les persones més vulnerables de qualsevol d'aquests col·lectius.

Cal remarcar que és imprescindible tenir en compte l'aspecte emocional de l'acollida inicial, especialment en el cas dels alumnes amb necessitats educatives tan especials com específiques, per evitar el possible xoc emocional que suposa l'arribada a un entorn de relació i d'aprenentatge completament nou.

D'altra banda, d'acord amb l'[article 2](#) del títol preliminar de la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, els processos d'acollida s'han de regir pels principis de la igualtat d'oportunitats i la integració de tots els col·lectius. Així mateix, d'acord amb els articles [10](#) i [81](#) de la mateixa Llei, els centres han de proporcionar una acollida personalitzada als alumnes nouvinguts.

El projecte lingüístic ha de preveure aquells aspectes d'acollida que serveixin per promoure l'aprenentatge i l'ús de la llengua catalana com a instrument de comunicació en un context multilingüe i on es pot establir un tractament de les llengües que doni resposta a la situació sociolingüística dels alumnes. El reconeixement d'aquest context multilingüe garanteix la igualtat d'oportunitats i el respecte a la diversitat lingüística i cultural i la cohesió social.

La programació general anual del centre ha d'incloure les actuacions d'acollida per a tots els membres de la comunitat escolar, i també aquells processos d'acollida que es facin en col·laboració amb l'entorn.

L'acció tutorial dels equips de centre ha de garantir la planificació de l'orientació educativa entre etapes i l'acompanyament educatiu dels processos d'acollida i d'integració escolar i social de tots els alumnes.

El Departament d'Ensenyament posa a l'abast de tots els centres eines i recursos per facilitar els processos d'acollida:

- Aplicació informàtica per a l'elaboració del projecte de convivència: Acollida
- Aplicació informàtica per a l'elaboració del projecte Escola i Família. Junts x

l'Educació: Acollida per a les famílies
Els centres públics tenen disponible les aplicacions informàtiques dels projectes educatius al [Portal de centre](#).

Els centres privats, els de titularitat d'altres departaments o els de titularitat municipal tenen disponible les aplicacions informàtiques dels projectes educatius al [Portal de centre d'altres titularitats](#).

4 L'educació intercultural en un marc de diàleg i de convivència

L'[educació intercultural](#) és una resposta pedagògica a l'exigència de preparar els ciutadans perquè puguin desenvolupar-se en una societat plural i democràtica. Té com a finalitat última la igualtat en drets, deures i oportunitats de totes les persones en un marc de valors compartits per a la convivència. L'educació intercultural promou espais d'inclusió que es basen en la igualtat i la necessitat de compartir uns valors comuns que ajudin a viure en una mateixa comunitat. També promou l'ús de la llengua catalana com a eix vertebrador d'un projecte educatiu plurilingüe, en el marc del respecte a la diversitat lingüística i cultural, com un element de cohesió i d'igualtat d'oportunitats.

L'assoliment d'aquest objectiu es veu afavorit si el centre educatiu:

- desenvolupa la consciència d'igualtat;
- promou el respecte a la diversitat;
- potencia la cultura del diàleg i la convivència;
- acompanya en el procés de construcció de personalitats madures amb una identitat múltiple amb arrels i sentit de pertinença al territori on viuen;
- respecta la diversitat cultural en totes les seves formes i, per tant, permet l'ús de vestuari o elements simbòlics, ja siguin de caràcter cultural, religiós o identitari, sempre que no impossibilitin la realització de totes les activitats curriculars, la comunicació interpersonal, la identificació personal i la seguretat personal o la dels altres, o que trenquin de manera ostentosa les normes cívicosocials.

Aquest respecte, però, no ha de permetre tolerar els símbols que exalten la xenofòbia o el racisme, o que promouen qualsevol tipus de violència.

La [Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya](#), editada pel Departament de Governació i Relacions Institucionals i pel Departament d'Ensenyament, ofereix orientacions, recursos i bones pràctiques per gestionar la diversitat religiosa en els centres educatius. També hi recull els principis bàsics d'actuació, la normativa relacionada i unes fitxes sobre els aspectes més rellevants de les confessions religioses presents a Catalunya.

D'altra banda, el Departament d'Ensenyament posa a l'abast de tots els centres eines i recursos per treballar l'educació intercultural:

- L'àmbit de Projectes del web de la XTEC, en què hi ha un apartat d'[interculturalitat](#)

- que recull propostes formatives, educatives i recursos.
- L'aplicació informàtica per a l'elaboració del projecte de convivència: Educació intercultural. Els centres públics tenen disponible aquesta aplicació informàtica al [Portal de centre](#). Els centres privats, els de titularitat d'altres departaments o els de titularitat municipal tenen disponible aquesta aplicació al [Portal de centre d'altres titularitats](#).

5 Coeducació i promoció de la igualtat de gènere

Els centres educatius han de promoure la igualtat d'oportunitats dels alumnes; incorporar la perspectiva de gènere a l'acció educativa; prevenir i gestionar comportaments i actituds discriminatoris per raó de gènere, i potenciar-ne el reconeixement, la cooperació i el respecte mutu. Aquests objectius queden recollits en el [Pla per a la igualtat de gènere del sistema educatiu](#), aprovat pel Govern el 20 de gener de 2015.

Aquests principis han d'informar el projecte educatiu del centre, amb la incidència corresponent en les programacions d'aula i en les activitats educatives.

En el procés educatiu, els centres han de garantir especialment:

- la promoció d'un llenguatge verbal i gràfic que tracti equitativament ambdós sexes;
- l'ús no sexista dels espais educatius del centre;
- la utilització de llibres de text i materials didàctics i curriculars que promoguin un tracte no sexista;
- la incorporació als continguts curriculars de la perspectiva de gènere, dels sabers de les dones al llarg de la història i de les tasques de cura envers les persones i els espais indistintament per part d'ambdós sexes;
- l'orientació professional i acadèmica no estereotipada i sense discriminacions sexuals ni socials;
 - la constitució d'un entorn amable perquè tant els alumnes com els professors puguin viure d'un manera natural l'orientació sexual i la identitat de gènere;
 - la potenciació d'una educació afectiva que afavoreixi la construcció d'una sexualitat positiva i saludable.
- La gestió positiva de situacions de conflicte vinculades a comportaments i actituds de caràcter sexista o per motiu d'identitat de gènere o d'orientació afectivosexual.

Els consells escolars de cada centre han de designar una persona d'entre els membres per impulsar mesures educatives que fomentin la igualtat real i efectiva entre homes i dones, d'acord amb el que s'estableix en l'[article 126.2](#) de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. El Departament d'Ensenyament proporciona accions de formació a les persones designades, perquè puguin desenvolupar les seves funcions en condicions òptimes. La constitució al centre d'una comissió de coeducació, polítiques de gènere i d'igualtat d'oportunitats poden afavorir la implementació d'actuacions

coeducatives i la implicació de la comunitat educativa.

El Departament d'Ensenyament impulsa accions formatives adreçades a tots els professors i programes de coeducació, disponibles al [web de la XTEC](#).

També hi ha eines i recursos per treballar la coeducació per elaborar el projecte de convivència a l'aplicació informàtica [Coeducació](#).

6 Promoció de l'equitat a fi d'evitar qualsevol tipus de marginació

Promoure l'equitat en un centre educatiu és afavorir la igualtat d'oportunitats per desenvolupar plenament les potencialitats de cada infant o jove i reduir el risc de qualsevol tipus de marginació i exclusió. Amb aquest objectiu, cal que els centres creïn les condicions que facin possible que tothom accedeixi a una educació de qualitat. Això es pot aconseguir si el centre està especialment atent als aspectes següents:

- Detectar les necessitats específiques dels alumnes (físiques, cognitives, afectives i relacionals, i socials), preveure'n la tutoria adequada i vetllar pels aspectes afectius, emocionals i relacionals, fent un èmfasi especial en els alumnes més vulnerables o amb risc d'exclusió.
- Adoptar mesures preventives respecte a l'absentisme escolar i fer-ne un seguiment acurat. Aquestes mesures poden fer referència tant a les estratègies del centre per acollir els alumnes amb dificultats o amb risc d'exclusió, com a les expectatives dels professors envers aquests alumnes i a la capacitat del centre d'activar accions positives. Aquestes mesures normalment seran fruit d'un treball coordinat entre els responsables del centre i els agents de l'entorn implicats.
- Fomentar la integració escolar i social de tots els alumnes i de les famílies.
- Col·laborar amb els agents i entitats educatives de l'entorn per promoure la participació i l'arrelament al territori.
- Promoure i col·laborar en projectes educatius d'àmbit comunitari per millorar la continuïtat i la coherència entre l'educació formal, no formal i informal, i la integració i la cohesió social.

El Departament d'Ensenyament posa a l'abast de tots els centres eines i recursos per promoure l'equitat, mitjançant una aplicació informàtica, per elaborar el projecte de convivència: [Inclusió](#) i [Absentisme](#).

Els centres públics tenen disponible l'aplicació informàtica al [Portal de centre](#).

Els centres privats, els de titularitat d'altres departaments o els de titularitat municipal tenen disponible l'aplicació informàtica al [Portal de centre d'altres titularitats](#).

7 Normativa d'aplicació (convivència i clima escolar)

- [Llei orgànica 2/2006](#), de 3 de maig, d'educació (BOE núm. 106, de 4.5.2006).

- [Llei 12/2009](#), del 10 de juliol, d'educació (DOGC núm. 5422, de 16.7.2009).
- [Llei 14/2010](#), del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (DOGC núm. 5641, de 2.6.2010).
- [Llei 11/2014](#), del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia (DOGC núm. 6730, de 17.10.2014).
- [Llei 17/2015](#), de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes (DOGC núm. 6919, de 23.07.2015).
- [Decret 102/2010](#), de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius (DOGC núm. 5686, de 5.8.2010).
- [Decret 155/2010](#), de 2 de novembre, de la direcció dels centres educatius públics i del personal directiu professional docent (DOGC núm. 5753, d'11.11.2010).